

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Hana Slavíková

Peacekeeping OSN ve Středoafričské republice

Zhodnocení úspěšnosti – komparace Středoafričské republiky, Angoly a

Sierra Leone

Bakalářská práce

Praha 2015

Autor práce: **Hana Slavíková**

Vedoucí práce: **JUDr. PhDr. Tomáš Karásek, Ph.Dr.**

Rok obhajoby: **2015**

Bibliografický záznam

Slavíková, Hana. P Peacekeeping OSN ve Středoafričké republice. Zhodnocení úspěšnosti – komparace Středoafričké republiky, Angoly a Sierra Leone. 2015. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta očiálních věd, Institut politologických studií. Katedra politikologie. Vedoucí bakalářské práce JUDr. PhDr. Tomáš Karásek, Ph.Dr.

Abstrakt

Předkládaná bakalářská práce si klade za cíl zhodnotit úspěšnost peacekeepingových snah OSN a jejich misí ve Středoafričké republice a komparovat je s podobnými případy na území Angoly a Sierry Leone, zeměmi zasaženými občanskou válkou. Úspěšnost mise je definována na základě dvou měřítek: zabránění bezprostřednímu násilí a vyřešení dlouhodobých problémů.

Abstract

This bachelor thesis aims to assessing the success of peacekeeping operations in the Central African Republic and to compare its outcomes with the similar cases of peacekeeping missions in Sierra Leone and Angola, both countries, which were affected by civil wars. The success is defined by two measures: by stopping the aggression and by solving the long-term problems.

Klíčová slova

Peacekeeping, OSN, Středoafriická republika, mírové mise, Sierra Leone, Angola

Keywords

Peacekeeping, UN, Central African Republic, peace operations, Sierra Leone, Angola

Rozsah práce: 72 953 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Hana Slavíková

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu mé práce JUDr. PhDr. Tomáš Karásek, Ph.Dr. za cenné rady a připomínky, jež mi během práce poskytl.

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta sociálních věd

Institut politologických studií

Peacekeeping OSN ve Středoafričké republice

**Zhodnocení úspěšnosti – komparace Středoafričké republiky, Angoly a
Sierra Leone**

Hana Slavíková

Projekt bakalářské práce

Vedoucí práce: JUDr. PhDr. Tomáš Karásek, Ph.D.

.....
podpis vedoucího práce

.....
podpis autora práce

Ve své bakalářské práci se budu zabývat problematikou peacekeepingu OSN na území Středoafričké republiky, státu, který si prošel řadou vnitropolitických konfliktů a jenž disponuje zásobami nerostných surovin. Právě tyto zásoby často činí dosažení míru problematickým a o to více je zde potřeba zásahu OSN, který však zatím nedokázal uklidnit situaci.

Cíl práce

Zaměřím se na peacekeepingovou misi OSN v SAR a její úspěšnost (výchozím předpokladem práce je, že tato mise úspěšná nebyla), a tento případ budu porovnávat s případy peacekeepingu v zemích Sierra Leone a Angola. V těchto zemích též probíhala občanská válka, přičemž se na jejich území nachází nerostné bohatství. Avšak Angola a Sierra Leone (alespoň prozatím) tyto konflikty překonaly a zdá se, že jejich situace již je stabilizovaná, nebo se úspěšně stabilizuje. Zaměřím se tedy na přínos peacekeepingu k dosažení míru a na důvody, proč mise v SAR úspěšná nebyla, zdali na tomto neúspěchu mají podíl charakteristiky dané země, či zda šlo o nesprávný postup a přístup OSN k dané problematice, popřípadě o kombinaci obojího. Na základě porovnání faktorů jednotlivých zemí a praktik peacekeepingových misí, které se uskutečnily na jejich území, se budu snažit dopracovat k závěru, co je důvodem neúspěchu. Dílčí otázkou mé práce pak bude snaha zjistit, zda se na opětovném vypuknutí občanské války podílela přítomnost nerostných surovin a s ní spojené faktory – dostupnost suroviny (jak technologicky a finančně je náročná její těžba), diverzifikace exportu, převzetí kontroly nad vládou nad těmito surovinami atd.

Kontext

Skutečnost, že se jednalo v určité fázi konfliktu o válku o zdroje, má pro mou práci význam zejména v tom, že toto kritérium pomáhá konkrétněji vymezit skupinu zemí, ve kterých bude zkoumán vliv peacekeepingu na udržení míru.

Obecným předpokladem je fakt, že mír je daleko méně stabilní v oblastech, kde se nacházejí suroviny – např. diamanty. Je tedy evidentní, že mír je i v těchto zemích

daleko více ohrožen, otázkou však zůstává, na jaké úrovni proběhla změna, která měla za následek, že v některých státech – zde konkrétně SAR, jejichž ekonomika je či byla závislá na primárních zdrojích, došlo k poměrně brzkému obnovení války, zatímco v ostatních státech se mír daří udržet. V úspěšnějších státech dochází k pomalému, ale povzbudivému zlepšení celkové situace obyvatelstva, a mír a demokracie se jeví jako stabilnější.

K tomuto účelu jsem si vybrala země, které si prošly zkušeností občanské války. Ve všech případech se jednalo o občanskou válku, jejímž prvotním důvodem zdánlivě nebyly zdroje, avšak časem přítomnost těchto zdrojů na jejich území vedla k prodlužování války a obnovování bojů. Ve všech těchto zemích probíhaly peacekeepingové operace UN – tato skupina čítá Středoafričskou republiku, Angolu, Sierra Leone. Zásadní rozdíl mezi těmito zeměmi činí skutečnost, že zatímco Sierra Leone je považována OSN za výstavní úspěch peacekeepingu a objektivně se dá říci, že byl v této zemi skutečně zaznamenán výrazný pokrok, Středoafričská republika stojí v současnosti na pokraji občanské války a OSN dokonce již stáhla všechny své pracovníky. Zvláštním případem pak je Angola, která prošla sérií občanských válek, které se jí podařilo překonat, přestože v roce 1999 OSN uznala selhání mírových procesů.

Metodologický rámec

Vzhledem k faktu, že se ve své práci zaměřím na omezený počet případů, zvolila jsem jako hlavní metodu komparativní případovou studii. Výhodou této metody je fakt, že poskytuje relativně hlubší popis zkoumaných případů, a tím pádem také umožňuje jejich detailnější zkoumání. Na rozdíl od pouhé případové studie je zdůrazňována nutnost omezeného počtu proměnných (z důvodu nepřehledného množství proměnných, kterými se sociální realita vyznačuje). K omezení počtu proměnných přispívá též fakt, že díky srovnání většího množství případů je různým proměnným přiřazena různá důležitost pro prováděný výzkum. Cílem je makrokauzální analýza, která mi pomůže vysvětlit teoretickou hypotézu.

Výběr případů

Pro svůj výzkum jsem zvolila země, které prošly občanskou válkou. Ve všech těchto případech začala válka jako převrat proti vládnoucím systémům, který měl podporu v nespokojenosti obyvatelstva. Konflikty se v průběhu času měnily, ale jejich společným jmenovatelem je přítomnost nerostných zdrojů na jejich území, přičemž se jedná o diamanty (Sierra Leone), zlato a diamanty (Středoafriická republika), diamanty a ropu (Angola).

Středoafriická republika

V roce 1996 se Středoafriická republika potýkala s politicko-vojenskou krizí, jejímž iniciátorem bylo vzbouření Ozbrojených sil Středoafriické republiky (FACA). Jejich příslušníci byli obviňováni z porušování lidských práv a teroru, a z tohoto důvodu - zde byla zavedena mise MINURCA (s cílem zajistit bezpečnost a stabilitu v hl. městě Bangui, pomoci národní bezpečnosti, monitorovat odzbrojení, zajistit bezpečnost a svobodu pohybu personálu OSN, pomoci s tvorbou národní policie, zajistit technickou podporu během voleb), která skončila v roce 2000 konstatováním UN, že bylo dosaženo pokroku. Od roku 2007 probíhá ve Středoafriické republice občanská válka, která trvá dodnes. Vzhledem k tomu, že se jednalo o peacekeepingovou misi, jejímž cílem je udržení míru, a ten byl po sedmi letech porušen, jedná se o selhání této mise. V souvislosti s ní byla uvedena v praxi nová mise MINURCAT, jejíž mandát též trvá dodnes, jejímiž cíly je ochrana civilního obyvatelstva, podpora lidských práv, podpora regionálního míru a zavedení právního státu.

Sierra Leone

Sierra Leone je v současnosti vnímána a samotnou OSN vyzdvihována jako vzor úspěchu peacekeepingových operací, v souvislosti s čímž se objevují návrhy na aplikaci zde použitých postupů i v jiných oblastech. Na území Sierra Leone probíhala od roku 1991 do roku 2002 občanská válka, jejímž počátkem/důvodem byla snaha Jednotné revoluční fronty svrhnout prezidenta. Sierra Leone se stala jedním z oněch případů, kdy se v konečném důsledku staly nerostné suroviny – konkrétně diamanty – důvodem

k prodlužování války a současně prostředkem k jejímu financování. V roce 1999 na území Sierra Leone započala svoji činnost mise UNAMSIL, která v roce 2005 dle OSN úspěšně ukončila svůj mandát, a byla od roku 2005 nahrazena misí UNIOSIL (United Nations Integrated Office in Sierra Leone), která roku 2008 byla nahrazená misí UNIPSIL (United Nations Integrated Office in Sierra Leone).

Angola

Série občanských válek v Angole začala rokem 1975 občanská válka mezi třemi stranami usilujícími o získání převahy – MPLA, UNITA a FNLA a trvala do roku 2002. V roce 1999 bylo OSN prohlášeno, že mírové operace na území Angoly selhávají. Přesto však došlo k uklidnění bojů a situace v Angole se v současné době pomalu stabilizuje a stále zde působí permanentní mise OSN.

Nástroj k měření úspěšnosti mise:

Vzhledem ke skutečnosti, že cílem peacekeepingových operací je udržení již vzniklého míru, bude v mé práci za úspěšnou peacekeepingovou misi považována mise, která nebyla následována občanskou válkou, a zda se situace, v oblastech, které si mise vytyčila za cíl, začíná, byť pomalu, stabilizovat – tedy zda mise dosáhla vytyčených cílů a zda byl mír udržen. Dochází totiž k tomu, že mise byla považována za úspěšnou krátce po svém skončení na základě toho, že vytyčených cílů bylo pro určité období dosaženo, avšak situace v zemi se opět brzy vyhrotila.

Budu tedy zkoumat podobné faktory – hodnoty proměnných, které tyto země mají společné, a rozdíly, ve kterých se tyto země odlišují. Zaměřím se jednak na determinanty samotného konfliktu a zanalyzuji zvláště jednotlivé konflikty, jejich vývoj a také peacekeepingové operace OSN, které na jejich území probíhaly, zaměřím se na praktiky a způsob provádění jednotlivých misí a na základě zjištěných podobností či odlišností se pokusím dojít k závěru, jaké faktory ovlivnily selhání a naopak, jaké faktory přispěly k úspěchu. Na oblasti postižené válkou o zdroje se zaměřuji z toho důvodu, že tyto konflikty byly vždy obtížněji řešitelné vzhledem k menší motivaci zúčastněných stran k dosažení a udržení míru. Zároveň však bylo vyzorováno, že OSN se v zemích,

kde probíhaly konflikty o suroviny, angažuje v porovnání s účastí v ostatních státech méně. Tyto země tedy představují pro OSN velkou výzvu.

Závislé proměnné: doba trvání konfliktu, počet mrtvých během války, délka mise, druh mise?, způsob, jakým bylo míru dosaženo (příměří, porážka)

Nezávislé proměnné: trvání míru (zda došlo k obnovení občanské války), úspěšnost mise

Proměnné pak budou diferenciované širším způsobem, jelikož ve chvíli, kdy by nabývaly dichotomických hodnot, jejich přínos by pro mou práci nebyly hodnotný.

Obsah

1. Seznámení s tématem
2. Reflexe tématu v literatuře
3. Zamýšlené metody výzkumu
4. Cíl práce
5. Peacekeepingové mise OSN
6. Případové studie
  - a. Sierra Leone
    - i. Konflikt v Sierra Leone
    - ii. Peacekeeping OSN v Sierra Leone
    - iii. Zdroje na území Sierra Leone
  - b. Středoafriická republika
    - i. Konflikt ve Středoafriické republice
    - ii. Peacekeeping OSN v Středoafriické republice
    - iii. Zdroje na území SAR
  - c. Angola
    - i. Konflikt v Angole - vývoj
    - ii. Peacekeeping OSN v Angole
    - iii. Zdroje na území Angoly
7. Komparace případů a faktorů
8. Závěr

Zdroje

FORTNA, Virginie Page. Does Peacekeeping Work? Shapping Belligerents' Choices after Civil War. Vyd. 1. Princeton University Press, 2008. 232 s. ISBN 9780691136714

FORTNA, Virginie Page. Inside and Out. Peacekeeping and the Duration of Peace after Civil and Interstate Wars. International Studies Review [online]. 2003. Vol. 5. No. 4. Pp. 97-114

FORTNA, Virginie Page. Does Peacekeeping Keep Peace? International Intervention and the Duration of Peace After Civil War. International Studies Quarterly [online]. 2004. No. 48. Pp. 269-292

JONES, Bruce; CHERIF, Feryal. Evolving Models of Peacekeeping. Policy Implications & Responses. United Nations peacekeeping in the service of peace [online]. Dostupný z <http://pksoi.army.mil/doctrine_concepts/documents/UN%20Policy%20Documents/evolving%20models.pdf>

GOULDING, Marrack. The United Nations and Conflict in Africa since The Cold War. African Affairs [online]. 1999. No. 98. Pp. 155-199

GOULDING, Marrack. The evolution of United Nations peacekeeping. International Affairs [online]. 1993. Vol. 69. No. 3. Pp. 451-464

BELLAMY, Alex J.; WILLIAMS, Paul; GRIFFIN, Stuart. Understanding Peacekeeping. Vyd. 2, 2010. 447 str. ISBN 978-0745641867

Internetové zdroje

United Nations Peacekeeping <http://www.un.org/en/peacekeeping/>

Obsah

Úvod.....	17
Cíl práce	18
Peacekeeping.....	19
Vývoj.....	19
Definice	19
Typologie.....	22
Reflexe tématu v literatuře	25
Peacekeeping OSN.....	27
Reflexe tématu v literatuře	31
Středoafriická republika	34
Konflikt ve Středoafriické republice a peacekeepingové mise	34
Úspěšnost mise.....	40
Nerostné suroviny na území Středoafriické republiky a jejich vliv na peacekeepingové operace.....	40
Sierra Leone	42
Občanská válka a peacekeepingové operace na území Sierra Leone	42
Úspěšnost mise.....	45
Suroviny a jejich vliv na peacekeepingové operace v Sierra Leone	46
Angola	47
Občanská válka a peacekeepingové operace na území Angoly	47
Zdroje na území Angoly a jejich vliv na peacekeepingové operace	50
Úspěšnost mise.....	50
Komparace	51
Koloniální minulost.....	51
Diskutabilní úspěch provedených peacekeepingových operací	52
Zapojení regionálních aktérů.....	52
Závěr	54
Použité zdroje.....	55
Primární zdroje.....	55
Sekundární zdroje.....	56

Úvod

Ve své práci se budu zabývat zejména peacekeepingovou misí na území Středoafričské republiky v porovnání s misemi na území Sierry Leone a Angoly. Oblast Afriky je dlouhodobě nestabilním regionem náchylným k mezistátním i občanským válkám, přelévání konfliktů přes hranice, porušování lidských práv a nerozvinutou či slabě diferenciovanou ekonomikou. Implementace vestfálské formy mezinárodních vztahů postavila tento region před výzvu začlenit se do nového světového uspořádání a ve většině případů tyto snahy úspěšné nebyly. Mnoho států subsaharské Afriky se stalo synonymem pro slabý stát či tzv. failed state (v případě Středoafričské republiky je možné v současnosti dokonce stát označit dokonce za téměř neexistující). Díky čemuž bylo v těchto 40% peacekeepingových operací OSN, které nasazeny do roku 2011, se nachází s Africe (Adebajo 2011, 3). Na druhou stranu, jak uvádí Luttwak ve svém článku Give war a chance, válka má jednu výhodu pro řešení konfliktů – řeší konflikty. To je také potenciálním nebezpečím pro peacekeepingové operace. Přestože pomáhají ušetřit životy, nechtěně pomáhají udržovat krizi díky tomu, že v oblasti zavládne relativně únosná situace, nutnost dosažení politického řešení je jejich přítomností snížena (Luttwak, 1999, 36). Peacekeepingové mise na území Afriky jsou pak často zkoumaným nástrojem pro stabilizaci bezpečnostní situace v regionu, kde se nezdařil přechod od koloniální vlády, v čemž spočívá většina bezpečnostních problémů Afriky (Buzan, Weaver, 2005, 220).

Cíl práce

Ve své práci se zaměřím na operace na udržení míru odehrávající se ve Středoafričské republice, zejména pak na operace vedené OSN. Největší pozornost tak budu věnovat první operaci, která byla po dokončení svého mandátu vnímána jako úspěšná, avšak podle kritérií úspěchu mnou aplikovaných, úspěchu dosaženo nebylo.

Porovnám tuto operaci se dvěma jinými peacekeepingovými operacemi odehrávajícími se v 90. letech na území Subsaharské Afriky – operace v Sierra Leone a operace v Angole. Tyto země byly vybrány na základě podobností, kterými se dále zabývám v kapitole Komparace. Původní záměr identifikovat shodné či naopak odlišné faktory a určit pomocí nich možné determinanty úspěšnosti misí se ukázal jako velmi komplikovaně proveditelný ze dvou důvodů: 1) Je možné rozlišit široké spektrum peacekeepingových operací a pokud podle této taxonomie spadá každá pod jinou kategorii, výsledky plynoucí z jejich porovnávání by byly irelevantní už jen z důvodů odlišné náročnosti na splnění mandátu, který je jim svěřen. 2) Problémy se vyskytly už při samotném hodnocení misí. Protože poslední peacekeepingová mise v Angole byla stažena s konstatováním neúspěchu, nelze ji komparovat jako příklad úspěchu jen na základě toho, že občanská válka tamtéž později utichla. Zásahu na tomto vývoji však neměla OSN a operace na udržení míru jako taková, ale skutečnost, že hlavní komplikace, se kterou se musela mise při snaze naplnit svůj mandát potýkat, a sice UNITA a zejména Jonnas Savimbi, stojící v jejím čele.

Základní cíl však zůstal stejný: posouzení úspěšnosti mise ve Středoafričské republice a zkonstatování potvrzení hypotézy, že tato mise úspěšná nebyla a identifikace hlavních faktorů, které se na tomto nezdaru podílely.

Peacekeeping

Vývoj

První peacekeepingovou operací OSN na území Afriky je zapojení se do Suezské krize a jako milník ve vývoji PKO je často udáván rok 1988. Od konce studené války dochází ke komplexní změně v jejich charakteru i v nárůstu jejich počtu. Zatímco dříve byly vnímány jako hlavně vojenské operace, jejichž hlavním cílem je pomoci stranám ukončit boje a zabránit opětovnému násilí, tedy vytvořit podmínky, ve kterých by bylo možné vyjednat dlouhodobé vypořádání (Goulding, 1993: 456), v posledních 30 letech se jejich charakter rozšířil o prvky zaměřující se na ochranu civilistů – tedy to, co je v článku Gouldinga označováno jako „civilian elements“. Změna v jejich charakteru byla dána i skutečností, že se peacekeepingové operace začaly uplatňovat zejména v konfliktech, které probíhají v rámci jednotlivých států, nikoli v mezistátních válkách. Změnila se též velikost průměrné mise – typická mise mívala méně než 10 000 účastníků, mise zapojené v 90. letech měly až 30 000 jednotek (Diehl, Druckman, Wall, 1998, 34).

Definice

Peacekeeping, jako součást budování negativního míru, se stal významnou součástí aktivit OSN. Lehce vyzbrojení vojáci označovaní jako „modré helmy“ nebo „vojáci bez přátel“ poskytují nepřátelům stranám možnost odstupu, uklidnění situace, prostor k promyšlení a vyjednávání bez nutnosti reagovat na akutní ohrožení. Jejich úkolem je monitorování situace, kontrolovat dodržování příměří, udržování „území nikoho“ mezi nepřátelými stranami, dozorovat při volbách (Barash, Webel, 2002, 358). Nasazením nezúčastněných jednotek v konfliktu je také nepřátelům stranám poskytnut „prostor k nadechnutí“ a jsou tak méně pravděpodobné provokace stranami.

Principy peacekeepingových operací jsou podle Gouldinga následující: za prvé, jsou to operace OSN, což znamená, že byly ustanovené jedním z legislativních orgánů OSN (kdy Rada bezpečnosti neslouží pouze jako autorizační orgán pro misi ustanovenou např. regionální organizací), jsou pod vedením a kontrolou generálního tajemníka, jemuž je autorita delegována Radou bezpečnosti a náklady na jejich provádění nesou členské státy. Za druhé, jejich nasazení je možné pouze se souhlasem zúčastněných stran a ze zkušeností vyplývá, že úspěch těchto misí je přímo svázaný s ochotou stran kooperovat. Goulding zmiňuje také fakt, že ačkoli souhlas obou stran usnadňuje pozici PK ve smyslu širší akceptovatelnosti a snižuje pocit ohrožení účastníků konfliktu, díky čemuž je i zajištěna větší bezpečnost účastníků misí a díky čemuž by měla být mise úspěšnější. Často je ale princip souhlasu spíše nevýhodou než výhodou, protože: „jednou daný souhlas může být později stažen“ (jako příklad uvádí misi UNEF I na území Egypta v roce 1997), (Goulding, 1993, 454), čímž dochází k porušení dohody, a přesto, že za neúspěch operace můžou domácí síly, jsou z něj obviňovány peacekeepingové jednotky.

Další inherentní vlastností PKO je, že musí být nestranné, přesto však mohou používat nátlak, mobilizovat mezinárodní podporu a v nezbytném případě i silovější prostředky. Tento požadavek na neutralitu je pak uvádí do kontaktu i se stranami, které nejsou v mezinárodním společenství brány kvůli svým praktikám jako partner k diskuzi.

Čtvrtým principem peacekeepingových operací je jejich složení z národních policejních a bezpečnostních sil členských států, které je založené na dobrovolném základě, protože pro OSN by nebylo praktikovatelné udržovat stálou armádu.

Pátým principem je pak použití síly, kdy peacekeepingové jednotky mohou použít sílu pouze v minimálním rozsahu a jen když jsou v přímém ohrožení života při sebeobraně, přičemž se jedná o široké pojetí sebeobrany. Do roku 1988 byla většina PKO složená z neozbrojených vojenských pozorovatelů. Toto se změnilo v roce 1973, odkdy je jako součást sebeobrany považována i situace, ve které je peacekeeperům zabráněno vykonávat mandát ozbrojenými osobami, a po konci studené války přijetím tzv. Katanga pravidla (Adebajo 2011, 21), kdy jsou peacekeeperi oprávněni použít sílu v sebeobraně či za účelem asistovat misi při naplnění jejího cíle (Goulding, 1993, 453-455).

Oddělení peacekeepingových operací OSN DPKO identifikuje peacekeeping jako jednu z pěti mírových a bezpečnostních aktivit:

- 1) Prevence konfliktů – prevence sporů prostřednictvím strukturálních a diplomatických nástrojů za účelem zabránění jejich vývoje v ozbrojené konflikty
- 2) Peacemaking – diplomatická opatření vedoucí znepřátelené strany k
- 3) Peacekeeping – položení základů trvalého míru použitím vojenského, civilního a policejního personálu
- 4) Peace enforcement – prosazení vůle Rady bezpečnosti OSN prostřednictvím zapojení vojenských a jiných prostředků
- 5) Peacebuilding – provádění opatření za účelem snížení rizika recidivy konfliktu

Protože se peacekeeping vyvíjel jako ad hoc řešení jednotlivých krizí (Diehl 1994, 13), v současnosti neexistuje v literatuře ustálená definice peacekeepingu ani přesné vymezení, není ani přesně jasné, která peacekeepingová operace OSN byla první. Rovněž je nejasný rozdíl mezi pojmy peacekeeping, peacemaking a peacebuilding. Situace je též komplikovaná faktem, že pojmy peacekeeping a mírové operace nejsou obsaženy v Chartě OSN, přestože jejich základ je odvozen od kapitol VI, VII a VIII.

Marrack Goulding (Goulding, 1993: 455) definuje peacekeeping následovně:

Polní operace ustanovené OSN se souhlasem zúčastněných stran za účelem pomoci kontroly a řešení konfliktů mezi zúčastněnými, pod velením a kontrolou OSN, kolektivně financované členskými státy OSN, jež současně dobrovolně poskytují personál a vybavení, jednající nestranně a používající sílu pouze v nezbytných případech a v minimálním rozsahu.

Agenda pro mír, jeden z významných dokumentů OSN zabývajících se peacekeepingem, ho definuje následovně: přítomnost OSN se souhlasem všech zúčastněných stran, běžně zahrnující vojenský a/nebo policejní personál a často také civilisty. Peacekeeping je aktivita, která rozšiřuje možnost jak pro prevenci konfliktu, tak i pro vytváření míru (United Nations, An Agenda for Peace, 1992, §20)

Typologie

Peacekeepingové operace se vyvíjely ad hoc a skrze praxi (Bellamy, Williams: 49). Do roku 1988 bylo nejčastější zapojení peacekeepingových misí v mezistátních válkách, posun k jejich zapojení v intrastátních konfliktech je reflexí způsobu, jak se měnilo vnímání hrozeb, spolu s tím se mění i způsob klasifikace peacekeepingových operací. Peacekeepingové operace díky způsobu svému vývoje a nutnosti reagovat v různých případech na odlišné podmínky a plnit různé cíle, sdílejí sice několik základních charakteristik, avšak rozdíly mezi nimi mohou být značné. Za účelem lepší identifikace a teoretického přístupu bylo mezi autory vytvořeno několik způsobů rozdělení.

Goulding definuje šest typů peacekeepingových operací: (1) preventivní nasazení jednotek OSN ještě předtím, než samotný konflikt vypukne na žádost jedné ze zúčastněných stran, kdy přítomnost těchto jednotek slouží zejména jako varovný mechanismus a má za cíl zvýšit cenu, kterou potenciální agresor bude platit v případě vypuknutí konfliktu, (2) tradiční peacekeeping, jehož úkolem je pomoci při peacemakingových snahách na místě, pomoci s vytvářením vhodných podmínek pro jednání, monitorování příměří, které mohou trvat dlouhou dobu - tyto nadále dělí na (a) neozbrojené vojenské pozorovatele, (b) ozbrojené jednotky kontrolující území a (c) operace nasazené po boku peace enforcement operací, (3) ¹operace podporující implementaci komplexních řešení sporů, na kterých se již zneprátelené stany dohodly mající za cíl dohlížet na dodržování příměří, demobilizaci jednotek, zničení zbraní, zajištění dozoru během voleb, výcvik domácí armády jaký byl například zapojen v Angole², (4) operace nasazované za účelem poskytnout ochranu dodávkám humanitární pomoci a humanitárním operacím. (5) Pátým typem peacekeepingových operací jsou operace, které se svým charakterem blíží spíše donucovacím akcím zahrnující peacemaking a postkonfliktní peacebuilding ve státech, kde došlo ke zhroucení institucí a následně zavládlo bezvládní a na místě je pak zaveden mandát zahrnující humanitární program, demobilizaci jednotek, zprostředkování příměří, proces vybudování administrativních a politických struktur a ekonomickou rehabilitaci

---

¹ Typ operací častý po skončení studené války

² Třetí typ peacekeepingových operací podle Gouldinga je zapojen až po dosažení mírové dohody.

země a konečně šestým (6) typem je vnucení příměří, typ, který byl uveden v praxi v Bosně (Goulding, 1993, 456-469).

Diehl, Druckman a Williams rozlišují dokonce dvanáct druhů peacekeepingových operací: 1) tradiční peacekeeping, který má podobu zapojení nestranných, lehce ozbrojených jednotek se souhlasem hostitelského státu, 2) pozorovatelská mise sestávající se z malého počtu neozbrojených, nestranných účastníků za účelem sběru informací a monitorování aktivit, 3) akce kolektivního donucování, kdy je do operace zapojen velký počet ozbrojených účastníků za účelem chránit oběti agrese a nastolit mír a bezpečnost, 4) mise dohlížející na průběh konání demokratických voleb, monitorující příměří a nastolení míru mezi bojujícími stranami, 5) akce humanitární asistence ve spolupráci s lokálními a mezivládními organizacemi, 6) budování státu/národa, kdy je zapojena rekonstrukce infrastruktury a bezpečnostních složek státu, přesun moci k lokálním autoritám, 7) pacifikace, kdy je cílem potlačení občanských nepokojů, poražení bojujících stran a udržení práva a pořádku v mezistátních válkách, občanských válkách nebo nepokojích ve chvílích, kdy hrozí velké ztráty na životech a porušování lidských práv, 8) preventivní nasazení skládající se z nasazení jednotek mezi dvěma válčícími stranami za účelem zabránění vypuknutí nebo rozšíření války, 9) ověření kontroly zbrojení zahrnující dohlížení na stahování vojsk a inspekce vojenského vybavení, 10) ochranná služba zahrnující ustavení míst poskytující bezpečná útočiště pro civilisty, bezletových zón, 11) intervence za účelem podpory demokracie, kdy je cílem svržení existujícího vůdce a nahrazení ho novým v demokratických volbách či za účelem ochrany existující demokraticky zvolené vlády, které hrozí svržení rebely a posledním typem, 12) vymáhání sankcí prostřednictvím použití vojenských jednotek chránících tranzitní body, trestání za přestupky proti právům definovaným mezinárodním společenstvím (Diehl, Druckman, Williams, 1998: 39-40)

Dělení mírových operací podle Agendy pro mír z roku 1992 zahrnuje nejenom peacekeepingové operace: 1) preventivní diplomacie, která zahrnuje akce na zabránění nesouladu mezi stranami či zabránění, aby nesoulad přerostl v otevřený konflikt, 2) peacemaking jako aktivita mající za účel dovést znepřátelené strany k dohodě na základě kapitoly VI Charty OSN, 3) peacekeeping, tedy zapojení jednotek OSN v poli se souhlasem všech zúčastněných stran a 4) postkonfliktní peacebuilding jako akce

identifikující a podporující struktury které posílí mír a zabránění opětovnému vypuknutí konfliktu (Agenda pro mír, 1992).

Bellamy a Williams pak rozlišují sedm druhů peacekeepingových operací: 1) preventivní zapojení se souhlasem hostitelského státu za účelem zabránění ozbrojenému konfliktu, 2) tradiční peacekeeping, jehož výsledkem je v případě úspěchu podpora mírového procesu mezi nepřátelými stranami prostřednictvím zajištění podmínek a vytvoření politického prostoru pro jednání stran, kdy je prvotním účelem usnadnit dialog, nikoli vnucovat svou koncepci. Tato mise je nasazována v období mezi dojednáním příměří a ustavením konečného politického uspořádání. Třetím typem (3) je pak širší peacekeeping, který splňuje některé z charakteristik klasického peacekeepingu, ale současně je jeho mandát rozšířen o případné další úkoly jako je například zajištění humanitární pomoci. Dále se jedná o (4) peace enforcement, operace zavádějící vůli OSN v případě sporů, a které nejsilněji reprezentují myšlenku kolektivní bezpečnosti, (5) asistovanou tranzici, která má podobu multidimenzionální operace zahrnující působení armády, policie nebo civilistů asistujících stranám při implementaci politického uspořádání nebo přesunu ze stavu, kdy je mír de facto udržován mezinárodním společenstvím ke stavu, kdy země bude schopná udržovat mír sama, (6) přechodovou administrativu, opět druh multidimenzionální operace týkající se širokého rozsahu cílů zapojenou v situaci, ve které bylo dosaženo jistého stupně příměří, jež představují suverénní autoritu na daném území. Tyto mise mívají mandát komplexních a rozsáhlých operací, kromě kterých plní ještě řadu specifických úkolů – mají možnost zavádět a vynucovat právo, kontrolovat místní ekonomiku, regulovat média, zabývat se majetkovým právem a administrativou soudního systému. Posledním typem (7) jsou pak operace na podporu míru, které jsou spjaté se zaváděním post-westfálského uspořádání a liberálního demokratického politického systému (Bellamy, Williams, 2010, 8).

Dalším možným dělením operací je pak podle historického období, kdy vznikly, na generace peacekeepingu – jedná se o rozdělení na operace první, druhé či třetí generace a na operace nové generace, jež bývají nazývány také hybridními misemi a jež mají za cíl pokrýt širší rozsah úkolů misí (Jones, 15).

Reflexe tématu v literatuře

Mírové operace trpí dlouhodobým nedostatkem teoretického rámce, jež nejenom, že značně snižuje možnosti pro hodnotnou analýzu těchto operací, ale tato neukotvenost v rámci teorie vede k dalším problémům, jako například značně limitované možnosti posouzení úspěšnosti peacekeepingu, stejně jako klasifikace těchto operací. V průběhu studené války byly nejčastějšími mírové operace během konfliktů mezi státy, toto se však mění v 90. letech, kdy dochází nejenom ke kvalitativní proměně PK operací (peacekeepingové mise jsou nasazovány ve vnitrostátních konfliktech, dochází ke vzniku tzv. hybridních operací atd.) ale i k jejich kvantitativní proměně – po skončení studené války se významně zvyšuje jak počet těchto operací, tak i počet vojáků nasazených v jednotlivých misích. Katastrofální výsledky, kterých peacekeeping dosahoval v 90. letech, byly dalším faktorem, který vedl k nutnosti změnit způsob vnímání operací na udržení míru.

Důvody tohoto nedostatku můžeme spatřovat ve skutečnosti, že většina prací zabývajících se peacekeepingem byla vedena buď jako případové studie, popřípadě pouze deskriptivní formou zkoumající historický rámec jednotlivých operací a zejména jejich charakter ve smyslu mandátu a případně dosažené úspěchy. Jak uvádí ve své práci Featherstone, autory těchto prací byly nejčastěji buď osoby zapojené ve vojenské praxi, nebo diplomaté, a tak je logicky možnost hlubšího teoretického prozkoumání limitovaná (Featherstone, 2000: 1).

Přestože stále převažuje tendence k pracím zabývajícím se prostou deskriptivou, v posledních letech dochází též k nárůstu literatury věnující se teorii.

Přes možné nedostatky této teorie, jež ve své práci podrobněji rozebírá Featherstone (Featherstone 2000, 4), jež také ve svém článku upozorňuje na skutečnost, že současný nedostatek teoretického přístupu k problematice peacekeepingu má za následek malou schopnost zobecnění a diskutuje možnost aplikace teorie peacebuildingu, je hlavní výhodou práce Diehla a jeho přístupu k peacekeepingu jako k součásti řešení konfliktů nejenom identifikace determinantů úspěchu či neúspěchu, ale zejména jasné určení podmínek či ukazatelů, které identifikují úspěch či neúspěch mise. Vzhledem k tomu, že

má práce se zabývá komparací tří případů a snahou vyvodit závěry o jejich úspěšnosti, považuji tento přístup za vhodný a vyhovující potřebám bakalářské práce.

Pokud chceme zkoumat danou problematiku, je nám zapotřebí rámce, který umožní v rámci možností smysluplnou analýzu, jejíž závěry bude možné aplikovat na stávající operace, a z níž budeme schopni vyvodit – pokud to tedy je naším cílem – možná doporučení pro praxi mezinárodních vztahů. Přestože existuje řada výtek vůči pojetí peacekeepingu jako součásti teorie řešení konfliktů, má tento přístup hlavní výhodu v dohledatelnosti dat a jejich jednoduché posouzení. Tento přístup jsem zvolila také z již citovaného důvodu, kdy hlavním determinantem úspěchu je nepokračování ozbrojeného konfliktu. Kritický přístup, jenž je více svázán s makro či strukturální úrovní analýzy, pravděpodobně poskytuje komplexnější vhled do problematiky vzhledem k zapojení i ostatních sociálních faktorů, jako je např. zapojení žen do politiky, avšak sběr dat pro způsob výzkumu by mohl být velmi problematický.

Peacekeeping OSN

Konec studené války se odráží i ve změně přístupu ke státní suverenitě. OSN není a ani nemá ambice stát se substituentem národní suverenity, ale naopak, v rámci principu kolektivní bezpečnosti je odhodlaná a povinná národní suverenitu členských států chránit. Peacekeepingové operace se státní suverenity přímo dotýkají. Jednou z hlavních výhod těchto operací prováděných OSN je právě jejich akceptovatelnost pro účastníky sporu, přesto však se musí vypořádat s nutností správného zapojení mise v rámci státní suverenity, která je spjata s konceptem vestfálského uspořádání a pojetí mezinárodního práva, jehož inherentní součástí je neexistence žádné vyšší autority než je suverénní stát (Bellamy, Williams, 2010, 31). Po skončení studené války však dochází ke změně přístupu a začíná se prosazovat postvestfálský přístup, jež se od vestfálského liší v pojetí státní suverenity determinované schopností chránit své občany, kterážto zásada je později formulovaná v dokumentu Responsibility to protect, zatímco dříve byla suverenita nelimitovaná (Bellamy, Williams, 2010, 36). Liší se taky typ konfliktů, ve kterých jsou zapojeny mírové operace. Zatímco zprvu se jedná hlavně o mezistátní konflikty, v post-vestfálském uspořádání k tomuto typu zapojení téměř nedochází a naopak, vnitrostátní konflikty, v nichž jsou v za posledních 20 let operace nasazovány nejčastěji, byly do skončení studené války omezené. Mírové operace jsou tedy nasazovány ve chvíli, kdy hostitelský stát není ochotný nebo schopný uchránit své občany před zabíjením. Jejich prostřednictvím dochází k rozšiřování liberální demokracie, což je důvodem, proč je post-vestfálský přístup některými zeměmi odmítán a kritizován.

Po skončení druhé světové války a zejména procesu dekolonizace se vestfálský přístup k mezinárodnímu právu rozšiřuje do bývalých kolonií i v Africe, ve které bylo přes 40% peacekeepingových operací. Kromě změny pojetí státní suverenity se projevuje i problematika globalizace (která se přímo týká těchto operací nejenom tím, že obrovské počty uprchlíků ze zemí, ve kterých probíhá válka proudí přes hranice sousedních států, ale hrozí také nebezpečí přelévání konfliktů, přičemž občanská válka v Sierra Leone je jasným příkladem tohoto tvrzení. V souvislosti s globalizací se objevuje také fenomén

nových válek (Newman, 2004), konfliktů, ve kterých je důležitější etnický, případně náboženský rozměr konfliktu, než politický.

Nástroje udržení míru OSN jsou zakotveny v kapitolách VI, VII a VIII Charty OSN, přičemž jejich právní základ lze najít v článku jedna první kapitoly Charty, kdy účelem jejího založení a její primární odpovědností je udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, za kterýmižto účely může podniknout opatření, aby toho cíle bylo dosaženo. Přestože samotné peacekeepingové operace aj., jsou zakotvené v kapitolách VI (Mírové řešení sporů), VII (akce prováděné s ohledem na mír porušení míru a akty agrese) a VIII (působení regionálních aktérů a zapojení regionálních úmluv) (Charta OSN), nejsou zde zmíněny doslova a generální tajemník není povinen odkazovat při autorizaci mise na konkrétní článek ().

Právní základ peacekeepingových misí je pak nejčastěji spojován s článkem VI, v posledních letech je ale nejčastěji pro autorizaci misí upomínáno Radou bezpečnosti na článek VII, přestože nepotřebuje žádný konkrétní článek.

Peacekeepingové operace nejsou nezbytně nutně svázány s působením OSN, může být prováděn jakoukoli mezinárodní organizací, díky čemuž několik hlavních benefitů ústících ve větší legitimitu než peacekeepingové mise prováděné unilaterálně (Bellamy, Williams 2010, 46)

Rada bezpečnosti

Mandát operaci uděluje Bezpečnostní rada, která se skládá z 15 členů (do roku 1965 z devíti), z toho pěti stálých (Čína, Francie, Rusko, USA a UK) a deseti volených po dvou letech rotačním principem valným shromážděním, a jejíž působení je zakotveno v kapitolách V, VI, VII, VIII A XII Charty OSN. Rezoluce musí být přijata devíti členy a shodou stálých členů. Přestože stálí členové nepoužívají veto v posledních letech často, už pouhá hrozba veta může ovlivnit rozhodnutí Rady. (Bellamy, Williams, 2010, 51) Pokud není Rada dostatečně akceschopná, valné shromáždění uplatňuje tlak na Radu bezpečnosti a ve chvíli, kdy není RB schopná dosáhnout rozhodnutí, je oprávněná

doporučit členům kolektivní opatření na základě Rezoluce Valného shromáždění z 3. 11. 1953, včetně použití vojenské síly v situaci, kdy je ohrožen mír a dochází k aktům násilí.

Funkce generálního tajemníka OSN spočívá v možnosti upozornit Radu bezpečnosti na potenciální bezpečnostní hrozby (článek 99) a radit Radě prostřednictvím reportů o postupu mise. V roce 1961 generální tajemník Dag Hammarskjöld vytvořil úřad pro zvláštní politické záležitosti, do té doby byly operace na udržení míru organizovány ad hoc. Tento úřad byl dostatečným řešením pro malé mise, ale po skončení studené války přichází spolu s nárůstem počtu misí a jejich kvalitativní proměnou nutnost změnit způsob organizace PK a zefektivnit komunikaci jednotlivých složek. Toho má být dosaženo prostřednictvím vytvoření nového oddělení pro peacekeepingové operace, jež vzniká v únoru 1992 restrukturalizací úřadu.

V rámci Oddělení pro peacekeepingové operace fungují Kancelář pro plánování a podporu, Sekce zadávání polních misí, Situation room a oddělení Lesson Learned, které vzniká v roce 1995, díky kterémužto oddělení vzniká první mechanismus, který poskytuje OSN reflexi a možnost poučit se z chyb. K rozšíření DPKO dochází po zveřejnění tzv. Brahimiho zprávy, oficiálně nazvané Zpráva panelu pro mírové operace OSN, která hodnotila dosavadní výsledky peacekeepingu (Bellamy, Williams, 52-54).

Brahimih zpráva

V Brahimih zprávě nalézáme reflexi posledního desetiletí neúspěchů misí (Rwanda, Bosna, Sudán) spolu s návrhy na zlepšení a zabránění budoucímu opakování neúspěchů. Z hlediska návrhů pak bylo zásadní doporučení o nutnosti přizpůsobit mandát budoucích operací realistickým cílům. Bylo dosaženo konsenzu, že by tzv. svatá trojice principů peacekeepingových operací – tedy zapojení pouze se souhlasem zúčastněných stran konfliktu, neutralita a použití síly pouze v případě sebeobrany - měla zůstat zachována. Neutralita však musí být dodržována v rámci Charty OSN, a pokud jedna ze stran se dopouští agrese, mise má povinnost zasáhnout, v opačném případě totiž participuje na násilí. Doporučení vznesená Brahimih zprávou lze rozdělit do čtyř základních kategorií: posílení mise natolik, aby byla schopna zajistit efektivní

ochranu sobě i civilistům, posílení komunikace mezi Radou bezpečnosti a zeměmi poskytujícími vojenský personál, mise by neměla být povolena, pokud nejsou zajištěny dostatečné prostředky pro naplnění jejích cílů a konečně reorganizace mírových operací, zefektivnění a posílení spolupráce (Bellamy, Williams, 2004, 1). Ne všechny principy doporučené Brahimiho zprávou byly přijaty a dodrženy, avšak některé byly reflektovány v pozdějších strategiích misí.

Reflexe tématu v literatuře

Hodnocení úspěšnosti

Stejně jako vymezení pojmu peacekeeping a jeho odlišení od peacemakingu a peacebuildingu a jeho teoretické uchopení, je problematický i způsob posouzení úspěšnosti peacekeepingových misí. Pro většinu analytiků je úspěch či neúspěch mise zřejmý na první pohled a ve většině případů dochází k posouzení podle naplnění mandátu, v čemž Diehl spatřuje dva hlavní problémy: za prvé, mandát operace je často příliš nejasný, díky čemuž je i posouzení jeho úspěšnosti problematické a zadruhé, tento přístup často ignoruje účely, jež mají mise plnit bez ohledu na mandát (Diehl, 1994, 33).

V současnosti existuje několik způsobů hodnocení peacekeepingových misí, přičemž kritéria odrážejí teoretický přístup, který autoři pro analýzu zvolili.

Pro potřeby svojí práce jsem vybrala způsob hodnocení úspěšnosti Paula F. Diehla založený na dvou kritériích: omezení ozbrojeného konfliktu a jejich schopnost omezit či zabránit ozbrojenému konfliktu, protože, bez ohledu na druh mandátu, operace na udržení míru jsou vždy vystavené nebezpečí nepřátelských akcí aktérů konfliktu v hostitelských státech. Jak uvádí, „výsledky jsou jediným relevantním zájmem pro mezinárodní aktéry“ (Diehl 1994, 34) přičemž je důležité, jak mise těchto výsledků dosahují.

Naopak proti Diehlovu způsobu posouzení úspěšnosti misí se staví Johansen, který tomuto přístupu vytýká nedostatečné pochopení účelu peacekeepingu, přičemž navrhuje posuzování úspěšnosti na základě posouzení účinků mise na místní obyvatelstvo a porovnat stupeň nedorozumění, násilí a napětí během stavu, kdy jsou PK mise nasazeny s předpokládaným stavem, kdyby nasazeny nebyly (Johansen 1993).

Podobná kritéria úspěšnosti mise jako Diehl nastavuje i Darya Pushkina, která je rozšiřuje o dva další faktory, které reflektují fenomén globalizace a kritického přístupu.

V jejím pojetí je úspěšnost mise určována její schopností omezit násilný konflikt, zmírnit lidské utrpení, zabránit rozšíření konfliktu přes hranice státu a podpořit řešení konfliktu (Pushkina 2005: 134-135) .

Omezení násilí

Jak sám Diehl uznává, je problematické automaticky odsoudit peacekeepingovou misi jako neúspěšnou, objeví-li se násilný incident – může to být buď charakter původního konfliktu či zapojení aktéři, kteří zvyšují riziko těchto incidentů, případně může jít o špatnou aplikaci strategie, nikoli o chybu mise jako takové. Přestože je úspěch při plnění prvního kritéria pravděpodobnější než při plnění druhého, peacekeepingové mise se musí vypořádat s řadou faktorů, které mohou ovlivnit její úspěšnost: složení sil, lokalita a geografický charakter místa nasazení, autorizace mise, financování, kooperace aktérů, -jasnost mandátu a konečně kontext problému (Diehl 1994: 62-63)

Řešení konfliktu

Mír není v mezinárodních vztazích vymezen pouze negativně jako absence války, proto je dalším kritériem pro úspěšnost mise vyřešení dlouhodobých přetrvávajících problémů mezi stranami. Vzhledem k tomu, že druhé kritérium je dlouhodobým cílem, je úspěšnost misí jako řešení konfliktů nižší než v případě kritéria omezení násilí v krátkodobém horizontu. Mise často uspějí v úkolu násilí zabránit, avšak nejsou schopné zajistit dlouhodobé řešení.

Důvody neúspěchu udává Diehl následující: (1) pokud mise není schopná zabránit násilí, nebude úspěšná ani v dlouhodobém řešení konfliktů, (2) pokud selžou diplomatické snahy o řešení konfliktu, (3) pokud – jak již bylo zmíněno dříve – PK mise dosáhne uklidnění situace do takové míry, která je akceptovatelná pro budoucí bezpečnost, kdy nehrozí akutní nebezpečí a dochází tak k zamrznutí konfliktu, (4) pokud

je peacekeeping nevhodně zvolenou strategií (Diehl106) – ne vždy je peacekeeping vhodným způsobem řešení, bez ohledu na jeho mandát, velikost mise atd.

Naopak, mise je podle něj úspěšná, pokud jsou splněné následující podmínky: peacekeepingová mise získala souhlas hostitelských států i třetích stran, účastníci mise jsou lehce ozbrojeni, ale kromě sebeobranu nepoužívají zbraně, jsou nestranní, jejich zapojení je v mezistátním, nikoli vnitrostátním konfliktu a významnou roli hraje též geografická charakteristika jejich místa jejich nasazení.

Středoafriická republika

Konflikt ve Středoafriické republice a peacekeepingové mise

Středoafriická republika sousedící se Súdánem, Čadem, Demokratickou republikou Kongo a Kamerunem a rozkládající se na ploše 622 984 km² je poměrně řídko osídlená – 4,56 milionů obyvatel, z nichž 85% tvoří křesťané, zbylých 15% muslimové, polovina obyvatelstva je pak soustředěna v okolí hlavního města Bangui. Je kulturně a politicky rozdělená na zemědělsky zaměřený jih a severní oblast savany. Historie Středoafriické republiky má několik společných znaků s dalšími postkoloniálními zeměmi, přestože Středoafriická republika byla kolonizována Francií až v 80. letech 19. století. V roce 1910 se zformovala spolu s Čadem, Kongo-Brazzaville a Gabonem do Federace francouzské rovníkové Afriky, dlouhodobé osídlení Evropany však bylo limitované a SAR poskytovala Francii zejména plodiny a dřevo.

Proces postupného získávání větší autonomie začíná po druhé světové válce. V roce 1958 zaniká Federace francouzské rovníkové Afriky. Prvním premiérem se v roce 1959 stává Barthélemy Boganda, jenž je po své smrti nahrazen svým synovcem podporovaným Francií, Davidem Dako. 13. srpna 1960 získává SAR během procesu dekolonizace plnou nezávislost a od tohoto roku se také začíná psát historie opakovaných pučů a politické nestability. První prezident země David Deako je po šesti letech vlády svržen během krvavého puče brutálním velitelem armády Jean Bedem Bokassou, jehož vláda trvá do roku 1979. Bokassova vláda byla tolerována Francií, která prý i částečně spolufinancovala jeho korunovaci (MacQueen, 2014, 147-157).

4. prosince 1976 rozpouští Bokassa Národní shromáždění a vyhláší v SAR Středoafriické císařství a sám sebe ustanovil císařem. Celé období jeho vlády je poznamenáno korupcí a brutální autokracií, spolu se závažným porušováním lidských práv – není náhodou, že Bokassa byl nazýván Řezníkem z Bangui. Studentské demonstrace v roce 1979, jež měly za následek vystupňování násilí proti obyvatelům, donutily Francii, která po celé období Bokassovy vlády, ač věděla o jeho praktikách, v září 1979 k vojenské intervenci, známé jako operace Barakuda, během níž byl svržen

Bokassa a znovu dosazen Dacko. Dacko v roce 1981 dobrovolně podstupuje moc armádě v čele s generálem Andre Kolingbou, který delegoval většinu pravomocí na důstojníka Francouzské tajné služby, který de facto držel moc i během vlády Dacka, celkem tedy 13 let až do prvních voleb (výsledek prvních voleb v roce 1992 byl prohlášen za neplatný). Říjnové demokratické prezidentské volby roku 1993 vynesly do čela státu prezidenta Patassého, který svůj úřad zastával až do svého svržení v roce 2003.

Patassé byl premiérem v období Bokassovy vlády a praktiky zneužívání politické moci, korupce a politických vražd využíval i nadále během vykonávání úřadu prezidenta. Byl to také on, kdo prohloubil polarizaci národa na základě etnicity (pocházel ze severu. Stav armády v době vypuknutí povstání je označován jako kmenová milice, zatímco bezpečnostní síly obklopující Bokassu.

Osoba Andreho Kolingby je z dnešního pohledu rozporuplná. Přestože byl prvním, kdo podnikl kroky k demokratizaci SAR (1985 jmenoval nový kabinet a v roce 1986 vytvořil stranu Středoafriické demokratické shromáždění a načrtl ústavu), Crisis Group ho označuje za toho, kdo v podmínkách SAR „vynalezl etnicitu ve smyslu manipulace tribalismu pro politické účely v zemi, která je sjednocená jazykem Sango, opravdovou lingua franca a ve které etnický původ dlouho nic neznamená“.

Mezi léty 1993 až 2003 je SAR sice nominálně demokratická, přesto však zažívá období vzpour a povstání, stejně jako ostatní africké země, mezietnická napětí (až 80 etnik na území SAR) a krize vyvolané patrimoniální politikou. Navíc, přestože SAR nebyla přímo zapojená v konfliktu svých sousedů Konga a Demokratické republiky Kongo, přesto však republika pocítila neblahé a ekonomické důsledky tohoto konfliktu.

Vojenské povstání z roku 1996 požadující Patassého rezignaci v sobě zahrnovalo také etnický rozměr, kdy rebelové byli z větší části z jihu a Paatssé, první vůdce národa, který byl ze severu (což byla skutečnost, kterou neváhal často opakovat a přispívat tak k rozdělení národa). Rebelové cítili tak spřízněnost s bývalým prezidentem Konlingbou, jenž byl původem z jihu. Do boje za potlačení nepokojů se významným způsobem zapojují francouzské jednotky, které nakonec za cenu značných ztrát vzpouru potlačují, avšak dlouhodobějšího řešení konfliktu není zapojením Francie dosaženo a v roce 1997

jsou boje obnoveny. Francie se snaží o rozšíření diplomatických snah a snížení svého vojenského zapojení, kteréžto snahy jsou diskutovány na Franko-africkém summitu v Burkině Faso v prosinci 1996 s prezidenty Burkiny Faso, Čadu, Gabonu a Mali a stvrzeny slibem zapojit tyto země do řešení krize v SAR dohodou z Bangui následujícího roku, vrcholící v zapojení mise MISAB o síle 800 jednotek. K převzetí odpovědnosti za misi OSN dochází později na žádost prezidenta Gabonu Omara Bongo a prezidenta Patassého z důvodů nezlepšující se bezpečnostní situace, kdy dochází k sérii ozbrojených střetů, které ústí ve stav bezprávní v zemi a také z důvodu nutnosti zajistit konečnou legitimizaci zapojení mezinárodních jednotek. Rada bezpečnosti proto na základě článku VII Charty a důvodu obav z ohrožení mezinárodní bezpečnosti autorizuje misi, avšak s tím, že v její rezoluci není obsažen slib, že dojde k rozšíření finanční podpory či zapojení členských států.

V září 1997 začíná Francie aktivně uskutečňovat svůj záměr stažení svých 1400 účastníků mise z oblasti i z mise samotné i z důvodu nedůvěry vůči Patassému. Na základě žádosti Patassého navrhuje Kofi Annan Radě vytvoření nové mise a tak v březnu 1998 dochází ke vzniku mise MINURCA přebírající mandát MISAB o maximální síle 1350 vojáků a malého počtu příslušníků civilní policie, jež má za cíl zajistit ochranu hlavního města, podporu v procesu odzbrojení a asistenci u voleb.

Mise MINURCA byla jednou z typických misí 90. let, jejíž efektivita byla snížena problémy financování, kterýžto problém později provázal i působení peacebuildingové mise BONUCA, přesto se jí však podařilo provést Středoafričskou republiku volbami bez významnějších incidentů a pomohla hladkému průběhu prezidentských voleb 1999, ve kterých získal Patassé většinu a byl tak demokraticky zvoleným. Naopak zajištění bezpečnosti v hlavním městě Bangui bylo problematické a situace zde zůstávala nejistou, přesto však se situace jevila klidnější díky absenci vážnějších ozbrojených střetnutí.

MacQueen upozorňuje na to, že uklidnění situace a výsledky mise MINURCA byly dány kombinací specifických podmínek na místě a není proto možné je používat jako odelový případ pro jiné operace v podmínkách Afriky (MacQueen, 2014). Rychlé zapojení sil MINURCA bylo dáno totiž tím, že došlo k přemístění sil, které již na místě

byly, a jejich souhlasem podřídít se velení OSN. MINURCA sice pravděpodobně zabránila pokračování bojů, avšak neposkytla dlouhodobé řešení socioekonomických problémů včetně problémů etnických, a její stažení ukázalo být předčasným, když byl prezident Patassé svržen generálem Kolingbou. Rychlost, se kterou byla mise stažena, odráží problémy při financování této mise, neboť nebylo motivováno primárně dosažením cíle mandátu, přestože řešení důvodů, které k tomuto puči vedly (slabá centrální vláda), nebyly v mandátu obsaženy a ve chvíli, kdy se mise MINURCA stahovala, situace se zdála stabilizovaná.

Peacekeepingová mise MINURCA trvající od 15. května 1998 do 12. února 2000 – Missions des Nations Unie en République Centrafricaine - byla ustanovena jako pomoc mezinárodní autority peacekeepingovým silám ustanoveným regionálními státy pro řešení politicko-vojenské krize, která v roce 1996 měla počátek ve třech po sobě jdoucích vzpouřách složek ozbrojených sil, které byly následkem občanské nespokojenosti pramenící ze sociálních a ekonomických problémů, kdy jako katalyzátor zafungovalo zpoždění ve vyplácení mezd. Prvotní nasazení mise mělo charakter autorizace jinak autonomní frankofonní síly MISAB. A samotná MINURCA zůstala převážně frankofonní operací a byla později doplněná silami z nefrankofonní Afriky.

V prosinci roku 1996 na devatenáctém Summitu hlav států a vlád Francie a Afriky byli prezidenti Burkiny Faso, Čadu, Gabonu a Mali na základě žádosti prezidenta SAR požádáni o návštěvu Bangui a pomoc při zprostředkování příměří mezi rebely a stoupenci prezidenta. Dohody bylo dosaženo dne 25. 1. 1997, kdy byla podepsána dohoda v Bangui umožňující komplexní vypořádání.

Jejímu vzniku předcházela mise MISAB ustanovená na Konferenci o konsenzu a dialogu konaná v Bangui 11. – 18. 1. 1997 prezidenty Gabonu, Čadu, Burkiny Faso a Mali na žádost prezidenta Ange-Félix Patassé, jejíž začátek byl ustanoven na 31. 1. 1997.

Mise byla nasazena v Bangui 8. února 1997 s cílem nastolit mír a bezpečnost prostřednictvím monitorování zavádění do praxe dohody z Bangui a provést odzbrojení bývalých rebelů a milic. MISAB čítala 800 jednotek pod vedením Gabonu, jimž logistickou a finanční podporu zajišťovala Francie (MacQueen, 2014, 147-157).

Na základě Rezoluce 1159 Rady bezpečnosti z 27.3.1998 byla ustanovena mise MINURCA původně s následujícím mandátem (UN, Resolution 1159, 1998):

- 1) Asistovat při udržování a podpoře bezpečnosti a stability včetně volného pohybu v Bangui a jejím bezprostředním okolí
- 2) Asistovat národním bezpečnostním složkám při udržování práva a pořádku a klíčových zařízení v Bangui
- 3) Dohlížet a kontrolovat skladovací prostory a monitorovat konečný převod všech zbraní získaných během procesu odzbrojení
- 4) Zajistit bezpečnost a volnost pohybu sil OSN a zajistit bezpečnost a zabezpečení majetku OSN
- 5) Asistovat ve spolupráci s ostatními mezinárodními silami v krátkodobém programu výcviku ozbrojených složek a při dalším úsilí o budování kapacit národní policie, a poskytovat rady týkající se rekonstrukce národní policie a zvláštních policejních sil
- 6) Poskytovat rady a technickou podporu národním volebním orgánům týkajících se volebního kódu a plánů na provedení legislativních voleb v srpnu/září 1998

17. 7. 1998 byl rezolucí 1182 mandát ještě doplněn o mandát provádět časově omezené průzkumné mise mimo hlavní město a další úkony zahrnující bezpečnost personálu OSN v souladu s paragrafem 10 rezoluce 1159. V září 1999 se zapojuje MINURCA do procesu voleb, během kterých je zvolen Patassé, a v říjnu téhož roku je mandát mise rozšířen do února 2000, aby byl zajištěn proces tranzice peacekeepingu k peacebuildingu. 15. února, spolu s koncem peacekeepingové mise dochází k její transformaci na úřad pro peacebuildingovou podporu ve Středoafričské republice BONUS, jejímž cílem byla asistence při procesu konsolidace míru, posílení demokratických institucí a pomoc při obnově ekonomiky a její transformaci. Kromě těchto úkolů byla mise také zplnomocněna pro vykonávání mandátu podpořit povědomí o lidských právech a monitorovat vývoj v této oblasti, jednalo se tedy o komplexní misi zahrnující celou řadu úkolů, jež by měly být zohledněny při posouzení úspěšnosti (Mays, 2010, 70-72).

V květnu 2001 dochází k pokusu armády o svržení prezidenta, který svůj post udržel jen díky podpoře Čadu, Libye a rebelům z MLC (Hnutí za osvobození Konga). Libye využila své pozice a pokusila se o puč v listopadu 2001, což donutilo SAR k požádání o zapojení peacekeepingové mise pod velením CEN-SAD (Community of sahel-saharan states) v roce 2002, která je nahrazená později téhož roku misí FOMUC - Economic and Monetary Community of Central African States Multinational Force. Během své nepřítomnosti v zemi je roku 2003 Patassé svržen a nahrazen generálem Francoisem Bozize, který překvapivě požádal misi FOMUC, aby setrvala na území SAR a navíc aby posílila své řady o nové vojáky. Válka v Súdánu se tou dobou začíná přelévat přes hranice sousedících států, a proto OSN ustavuje dočasnou operaci chránící hranice Čadu a SAR se Súdánem, která je později převzatá Evropskou Unií a nazvaná EUFOR TCHAD/RCA, která se začíná zapojovat do dění ve Středoafričské republice v roce 2008 a fungovala současně s misí FOMUC do srpna 2008, kdy se FOMUC transformuje na misi MICOPAX. Později vzniká nová operace OSN na udržení míru MINURCAT, která působí i v Čadu a oficiálně přebírá mandát mise EUFOR TCHAD/RCA 9.3.2009. V roce 2010 je ustavena mise BINUCA. Mandát BINUCA byl rozšířen do ledna 2010 a výsledky, kterých dosahovala, byly smíšené. Samotná mise trpí celou řadou nedostatků, které jsou zmíněny ve zprávě o jejím fungování – jednalo se zejména o nedostatky v její struktuře, velení, administrativě, komunikace mezi vedením mise a jejím personálem. Tyto zásadní nedostatky se projevují v neschopnosti efektivně působit na budování trvalého míru. PO vypuknutí občanské války v roce 2013 a její eskalaci o rok později dochází k ustanovení mise vedené regionální organizací Africkou Unií MISCA, jejíž převzetí OSN dochází v roce 2014, čímž vzniká mise MINUSCA (UN, 2015).

Úspěšnost mise

Z krátkodobého hlediska se může mise jevit jako úspěšná – bylo dosaženo uklidnění bojů a došlo k mírové dohodě. Diehl upozorňuje na důležitost rozpoznávat mezi druhy ozbrojeného násilí, které se na území objeví (Diehl 1994, 19). Úspěšnost mise pravděpodobně neohrozí menší ozbrojené potyčky, avšak vypuknutí občanské války, jako se to stalo v případě Středoafričké republiky, je jasným znakem, že mise úspěšná nebyla. Podle hodnocení úspěšnosti mise dle Diehla je zřejmé, že mise na udržení míru se Středoafričké republice úspěšná nebyla, což je zřejmé zejména podle kritéria úspěšnosti zahrnující vyřešení dlouhodobých problémů. Konflikt ve Středoafričké republice můžeme nazírat jako fenomén tzv. „nové války“, kdy nejsou nejdůležitější politické neshody mezi stranami, ale kdy jsou konflikty často etnického či náboženského rázu. Vzhledem ke skutečnosti, že mise MINURCA nebyla poslední, ale byla následovaná jinými misemi, a konflikt k dnešnímu datu nadále pokračuje, je evidentní, je obtížné hodnotit mírovou operaci, která de facto ještě není u konce. Pokud se ale zaměříme pouze na misi, je zřejmé, že úspěchu nebylo dosaženo, a pokračuje tak nadále konflikt, který si zatím vyžádal tisíce mrtvých.

Etnický konflikt mezi křesťany a muslimy, který je právě v plném proudu a jehož řešení se zdá být zatím vzdáleným, je však pravděpodobně způsoben hlubokými strukturálními problémy, a je velmi diskutabilní, zda peacekeepingové mise mají mechanismus, který by byl schopen tyto problémy řešit.

Nerostné suroviny na území Středoafričké republiky a jejich vliv na peacekeepingové operace

Středoafričká republika je sice bohatá na a dřevo a na jejím území se pravděpodobně nacházejí i rozsáhlá ložiska ropy, hlavní komplikací v jejich těžbě je však nedostatečně rozvinutá infrastruktura a složitý terén. V současném konfliktu probíhajícím mezi aliancí Seleka a milicí anti-Balaka pravděpodobně jde i o přístup k nerostnému bohatství ve formě diamantů, avšak je sporné, do jaké míry motivovaly tyto nerosty vznik konfliktu

v 90. letech i v současnosti. Pravděpodobně pouze podporují motivaci Selekty pokračovat v bojích a kontrolovat přístup k jejich nalezištím. V 90. letech pravděpodobně neměly výraznější vliv na úspěch peacekeepingové mise.

Sierra Leone

Primární aktéři konfliktu: RUF, SLA, CDF

Sekundární aktéři konfliktu: ECOWAS - Nigérie, OSN

Trvání konfliktu: 1991-2002

Občanská válka a peacekeepingové operace na území Sierra Leone

Sierra Leone, bývalá britská kolonie, prošla procesem dekolonizace a následné tranzice v relativním poklidu, období prosperity a demokracie však bylo narušeno vládou jedné strany All People's Congress prezidenta Siaky Stevensse. F55 charakteristické násilným umlčováním opozice a výhradní kontrolou výnosů z prodeje diamantů, které neproudily do státní kasy, ale byly určené pouze pro financování potřeb vybraných jednotlivců, což vedlo ke kolapsu národní ekonomiky, který pokračoval během vlády prezidenta Josepha Momoha poté, co v roce 1985 Stevens dobrovolně odstoupil. Během působení Momoha přestaly být vypláceny mzdy učitelům a státním úředníkům a jak uvádí Fortna, „když občanská válka začala, stát v Sierra Leone neexistoval“.

V 90. letech patřil region Západní Afriky mezi nejnestabilnější na světě, a trvalé zanedbávání této oblasti světa OSN vedlo k nebývalé aktivitě regionálních organizací - příkladem je intervence bezpečnostního mechanismu ECOWASu ECOMOG (Economic Community of West African States Ceasefire Monitoring Group) v Sierra Leone za účelem potlačení puče proti demokraticky zvolené vládě Ahmeda Tejana Kabbaha (Adebajo, 2011, 139). Válka v Sierra Leone je příkladem provázanosti bezpečnostní situace v regionu, kdy v roce 1991 začíná překročením hranic rebely RUF (Revolutionary United Front) pod vedením Fodaya Sankoha (bývalého příslušníka armády Sierra Leone) za podpory pozdějšího prezidenta Libérie Charlese Taylora a jeho Liberijské

národní vlastenecké fronty NPFL z válkou zmítané Libérie ³za účelem svržení APC, která tou dobou vládla zemi 24 let. Proto také mise ECOMOGu je spjatá s jejími operacemi na udržení míru tamtéž. Taylorovi se díky tomu podařilo rozptýlit pozornost mírových sil ECOMOGU tou dobou nasazených v Libérii

Armáda Sierra Leone SLA, která nejenom, že sama o sobě nebyla dostatečně vybavena a trénována, ale navíc po několikaměsíčním období, během něhož jí nebyly vypláceny mzdy, opustila obranu hlavního města Freetownu a svrhla prezidenta Momoha a na jeho místo nastoupil kapitán Valentine Strasser. Surovinový rozměr konfliktu se projevuje ve chvíli, kdy toho roku obsazuje RUF nejdůležitější těžební region diamantů Kono. Obyvatele Sierra Leone neohrožují však pouze rebelové z RUF, ale i její vlastní armáda, jejíž některé složky s RUF spolupracují (odtud termín sobel – vojáci přes den, rebelové v noci), jiné rabují. V reakci na kritickou situaci se objevují milice Kamajors bojující s rebely nezávisle na vládě, později se transformující na Civil defense forces CDF.

Nový prezident není schopen se situací vypořádat a v roce 1996 je svržen jedním z vlastních lidí, Julius Maada Bio, jež je po březnových volbách nahrazen prezidentem Ahmedem Tejanem Kabbahou, kterého ale RUF odmítla uznat, přesto ale je 30. 11. 1996 dosaženo smlouvou v Abidjenu příměří, které mělo být monitorováno peacekeepingovou misí OSN, kterou však Sankoh odmítl a zanedlouho dochází k obnovení bojů mezi RUF a CDF, částečně také z důvodu kontroly diamantových nalezišť. Následujícího roku se s RUF spojuje vojenská junta Armed Forces Revolutionary Council a na post hlavy státu je dosazen Johnny Paul Koroma. Nigérie v rámci podpory Kabbahovy vlády a bilaterální dohody nasadila 900 nigerijských vojáků za účelem obrany Freetownu (Fortna, 2008, 58).

Přes veškeré snahy však nebyla tato regionální organizace schopná zajistit z důvodu nedostatku zdrojů, chybějící spolupráce v rámci organizace mezi jednotlivými státy a nedostatečného financování mise, sama o sobě mír v oblasti či alespoň dosáhnout výraznějšího pokroku, proto musí mezi lety 1999 a 2000 převzít misi OSN, přičemž ECOWAS zůstal hlavním poskytovatelem personálu mise včetně jejího velení, zatímco

---

³ Válka v Libérii probíhá mezi lety 1989-1997

OSN přispívala zejména vybavením a pomocným personálem. První spolupráce mezi regionální misí ECOWAS a OSN vzniká v roce 1995, kdy se OSN angažuje prostřednictvím zvláštního vyslance v dohodě z Abidjanu. V roce 1998 dochází ke vzniku malé pozorovatelské mise OSN UNOMSIL, čítající pouhých 50 pozorovatelů, jež má monitorovat situaci na místě a odzbrojení a demobilizaci povstalců. Tato mise je nasazena po boku mise ECOWAS, jež čítá třináct tisíc jednotek. Mise OSN byla podstatně lépe vybavena a financována, ale chybí zde také koordinace činnosti s misí ECOWAS. Neshody nejlépe odráží intervence Nigérie v rámci ECOWAS do oblasti Freetownu, která nebyla předem schválená OSN a pro jejíž autorizaci byl dodatečně použit článek VIII.

V roce 1999 dochází k podpisu mírové dohody z Lomé mezi Kabbahovou vládou a RUF, díky čemuž je zaručeno místo RUF ve vládě a je stvrzeno jmenováním Sankoha na post předsedy komise pro strategické suroviny, což odráží důležitost diamantů jako primární suroviny pro export v Sierra Leone.

Po demokratických volbách v Nigérii, která byla hlavním přispěvatelem účastníků mise a de facto jejím iniciátorem, klesá ochota podílet se na vleklém a náročném konfliktu, jež nejeví tendence k příznivému zvratu, k čemuž přispívají i problémy v podobě nedostatečného financování, se kterými se mise ECOWAS potýká, a tak nově zvolený prezident Obasanjo informuje tehdejšího tajemníka Kofiho Anana o záměru úplně stáhnout podstatnou část jednotek z oblasti Sierra Leone, ale současně nabízí přesun některých sil pod mandát OSN. Dochází tak k přesunu mise ECOWAS pod mandát OSN pod velením generála Vijay Jatley, ale byl odmítnut návrh na kompletní financování mise ECOWAS OSN. V jednu chvíli tak působí na území Sierra Leone dvě mise s odlišným mandátem, velením, podmínkami zapojení, navíc je zde jasně patrný rozdíl mezi vybaveností a výcvikem jednotlivých misí (Adebajo, 2011, 150). Problémy, se kterými se mise na místě potýká, pak zahrnují i nesouhlas OSN s kroky, které provádí mise ECOWAS, jako je například přesun aktivit od obrany Freetownu k donucovacím akcím proti RUF. Velký problém v budoucích vztazích mezi misemi znamenalo i nařčení jednotek ECOWAS indickými silami mise OSN ze sabotáže snah mise UNAMSIL o ukončení konfliktu, jejíž motivací mělo být podílet se na výnosech z diamantů spolu s RUF, což vedlo později k odmítnutí nigerijských jednotek podřídit se indickému velení,

načež Indie kompletně stahuje svůj třítisícový kontingent ze Sierra Leone v září 2000. Komplikace, které surovina přináší, pak byly reflektovány embargem OSN na vývoz surových diamantů v srpnu téhož roku (Berman, Sams, 2000 111-127).

Program mise OSN na odzbrojení 27 000 vojáků končí v roce 2002 (Fortna, 2008, 61), téhož roku OSN monitoruje volby, ve kterých je zvolen prezidentem Kabbah a RUF nezískává v nové vládě ani jedno křeslo a v roce 2004 přesouvá OSN veškerou zodpovědnost za budoucí vývoj v zemi na vládu Sierra Leone. Mandát je dokončen a v roce 2005, peacekeepingové jednotky OSN se stahují ze Sierra Leone, a na místě je instalována mise UNIOSIL mající za cíl pomoci s volbami v roce 2007 (Adebajo, 2011,, Fortna 2008, 55-61).

Úspěšnost mise

Mise OSN v Sierra Leone, pokud je hodnocená na základě dvou kritérií, které používá Diehl, je problematická vzhledem k tomu, že patová situace, kterou OSN nebyla evidentně schopná zvládnout, byla vyřešena až zapojením vojáků Velké Británie. Kdyby nedošlo k intervenci Velké Británie, která reagovala na uvěznění svých občanů, nebylo by dosaženo průlomu v situaci. Bylo dosaženo uklidnění situace na místě a z dlouhodobého hlediska lze říci, že dochází i k řešení problémů na hlubší úrovni. Virginia Page Fortna také zahrnuje peacekeepingovou misi OSN v Sierra Leone do příkladů toho, že peacekeeping funguje, a že mír v oblastech, kde byly nasazeny, má dlouhodobější charakter, a tvrdí, že tato mise byla úspěšná (Fortna 2007, Fortna 2004). -Přes vyjevené pochybnosti je však mise OSN vnímána jako úspěšná a pokud jde o konečný výsledek, který je, jak uvádí Diehl, hlavním jediným relevantním ukazatelem, míru bylo dosaženo. Problémy, se kterými se mise potýkala, byly strukturálního charakteru. Nasazení dvou misí s odlišnými mandáty a velením bylo příkladem nedostatku kooperace a koordinace, který se musel nutně projevit na možnostech dosažení mírového řešení.

Suroviny a jejich vliv na peacekeepingové operace v Sierra Leone

Ačkoli se různí názory na to, zda a pokud ano, tak jakým způsobem ovlivňují ozbrojené konflikty pravděpodobnost vzniku občanské války (Samset, 2009), na případu Sierra Leone je patrné, že nerostné suroviny zde byly nejenom zdrojem příjmů pro válčící strany a motivací proto, proč v bojích pokračovat, ale měly i negativní vliv na možnosti peacekeepingu dosáhnout trvalého míru, přičemž tento konflikt financovaly a v konečném důsledku způsobily neochotu UNITY povolit zapojení misí v některých regionech ústící k zabití a zajetí některých z jejích členů. Problém, který zdroje na území Sierra Leone představovaly, byl reflektován embargem na vývoz diamantů ze Sierra Leone. Volný přístup k diamantům pak učinil ze Sierra Leone lokalitu kde, jak uvádí Fortna (Fortna, 2007, 55), je obtížnější udržet mír. Není však jasné, zda přítomnost zdrojů (mimo diamanty i bauxit a rutil) motivovala přítomnost peacekeepingové mise OSN. Vliv nerostu také odráží jmenování Sakoha na post předsedy orgánu, který se zabývá správou a vývozem těchto, i embargo, které na ně bylo OSN uvaleno ve snaze zabránit dalšímu financování války. Zdroje války také můžeme nalézt – kromě hlubokých sociálních problémů mezi obyvatelstvem – ve skutečnosti, že výnosy z jejich exportu neměly žádný vliv na sociální systém země a neproudily obyvatelstvu, ale byly jen a pouze zdrojem pro vládu a prezidenta. Proto můžeme říci, že diamanty jako konfliktní surovina projevily negativní vliv jak na možnosti dosažení míru, tak i na samotné fungování mise.

Angola

Primární aktéři konfliktu: MPLA, UNITA

Sekundární aktéři: USA, Kuba, Jihoafrická republika, OSN

Trvání konfliktu: 1975 - 2002

Občanská válka a peacekeepingové operace na území Angoly

Angola je v knize A. Adebaja označována jako jeden ze „sirotků studené války“ a v tomto konfliktu se také naplno projevuje role USA a SSSR jako významných aktérů konfliktu (Adebajo, 2011, 115). Je také příkladem fenoménu, kdy se země třetího světa stávají „bojištěm“ studené války, k čemuž docházelo podporou zneprátelených stran těmito mocnostmi, jejichž vliv se později projevuje i během peacekeepingových operací. Po získání nezávislosti v roce 1975 (Angola byla portugalskou kolonií, proto také Portugalsko významnou měrou zasahovalo do dění v této zemi) (Dyčka, 2010), které bylo vyvoláno vojenským převratem v Lisabonu, se v Angole nezdařil proces tranzice k demokracii a následovalo období občanských válek.

Po skončení studené války dochází k opuštění osvobozenického hnutí jejím bývalým podporovatelem, SSSR, stejně jako v jiných afrických zemích a později se charakter konfliktu přesouvá od „bojiště studené války“ (Dyčka, 2010, 163) k surovinovému konfliktu. Naopak USA pokračovaly ve spolupráci s megalomanským diktátorem Savimbim, jehož nejenom že financovala, ale také mu pomáhala ke zvolení. USA označuje Savimbiho za „Frankensteina“ Ameriky - monstrum, které sama stvořila a se kterým si později neví rady (Adebajo, 2011, 121).

K nasazení peacekeepingové mise dochází relativně brzy po konci studené války, již v roce 1991. Samotná válka trvá od roku 1975 do roku 2002 s krátkými přestávkami a měnícím se charakterem, kdy v první fázi jsou zapojeny na území Angoly jednotky Kubu na straně MPLA a Jihoafrické republiky podporující UNITA Jonase Savimbiho. Po podpisu dohody o stažení jednotek Kubu a Jihoafrické republiky z Angoly dochází

k instalaci první peacekeepingové mise OSN UNAVEM I skládající se ze 70 neozbrojených pozorovatelů monitorujících stažení vojsk a dokončila úspěšně svůj mandát o tři roky později.

Toto povzbudilo ambice USA o dosažení trvalého míru v Angole ve spolupráci s Ruskem, a je tak přijat návrh na rozšíření mise a mandátu UNAVEM stanovující monitorování dodržování podmínek mírové dohody, která byla podepsána vládou MPLA a UNITA v Bicesse v květnu 1991, při které asistovaly SSSR, USA a Portugalsko. Znepřátelené strany se dohodly, že zavládne mezi stranami příměří, dojde k demobilizaci jednotek UNITY a MPLA a místo nich bude vytvořena jednotná vláda. Vzniká tak mise UNAVEM II, která měla pouze verifikační a monitorovací mandát a měla dohlížet na průběh voleb.

Potýká se jako mnoho jiných misí na území Afriky v 90. letech s nedostatečným vybavením, financováním a nízkým počtem účastníků (350 neozbrojených vojenských pozorovatelů, 126 příslušníků policie a 400 pozorovatelů dohlížejících na průběh voleb). Právě nedostatečná obsazenost mise se ukázala jako zásadní pro její neschopnost efektivně vykonávat mandát demobilizace. Nebyla schopná zajistit odejmutí zbraní rebelům, demobilizace probíhala v nedostatečném rozsahu – podrobila se jí necelá polovina jednotek, nedošlo ani k náboru nových sil do sjednocené armády a rebelové z UNITA se v některých oblastech odmítají podřídit vládě. Vinu na tomto stavu nese nefunkčnost dvou komisí pověřených dozorem nad mandátem. Zásadním faktorem vedoucím k neúspěchu mise se pak ukázala osoba Savimbiho, který se vyjádřil, že nebude akceptovat jiný výsledek, než vítězství UNITA a později se stává zřejmým, že nedostane-li se k moci legální cestou, nebude váhat uchvátit moc násilnými prostředky.

V nadcházejících volbách v září 1992 byla pak UNITOU vedena kampaň proti elitám z MPLA a prezidentovi Dos Santosovi. Tento byl těsnou většinou zvolen prezidentem, načež požádal Savimbi o dodatečné kolo voleb. Legislativní volby vyhrála MPLA a Savimbi na základě těchto volebních výsledků stahuje své vojáky z armády a kromě vypuknutí bojů v Luandě a několika mrtvých na straně UNITY, jednotky UNITY začínají zabírat území po celé Angole, což ústí v 70% celkové rozlohy Angoly zabrané rebely. Současně vyhlašuje kampaň proti působení OSN a zejména proti Margaret Anstee, zvláštní zástupkyni generálního tajemníka OSN účastnící se mise, která se už tak potýká

s problémy, které podřývají celkovou autoritu její i mise. Nedostávalo se jí dostatečné podpory, chyběla komunikace s nigerijským generálem Unimmou, velícími vojenskými pozorovateli.

Snahy o vyjednání příměří skončily nezdarem a bezpečnostní situace v Angole je horší než kdykoli předtím, na zmírnění bojů nemá vliv ani uvalení sankcí OSN na vývoz ropy v roce 1993, která tou dobou představuje přes 90% příjmů vlády (Dyčka 2010, 154).

Boje pokračují až do roku 1994, kdy dochází k podpisu Lusackého protokolu, dohody o příměří zprostředkované, na rozdíl od dohody z Bicesse, která měla ukončit boje v roce 1991, OSN a současně ustanovení nové mise UNAVEM III. K tomuto kroku mohlo dojít jen díky postupným vojenským úspěchům centrální vlády, které se zabráním některých území podařilo přimět Savimbiho k mírovým jednáním.

UNAVEM III byla tentokrát neporovnatelně silnější z hlediska počtu účastníků mise a jejím mandátem bylo tentokrát ustanovení vlády národní jednoty, která by zahrnovala i UNITU. Velení mise bylo pověřeno dohledem nad dojednanými podmínkami, kdy povstalecká armáda měla být rozpuštěna, UNITA měla být začleněna do oficiálních vládních struktur, a její hlavní prioritou byl vznik vlády národní jednoty, nikoli volby jako takové. Nedařilo se však plně dosáhnout všech cílů obsažených v Lusacké dohodě, například odzbrojení UNITY, přesto se však do roku 1997 jeví situace stále více se stabilizující a je možné hovořit o naplňování některých bodů obsažených v Lusacké dohodě, jako je například zapojení UNITY do vlády národní jednoty. Avšak Savimbi nikdy nebyl opravdu ochotný k plnění dohody a bezpečnostní situace se opět blíží ke kritickému bodu.

V roce 1997 je ustavena nová pozorovatelská mise MONUA , jejíž mandát je však slabý. OSN reaguje vyhlášením embarga na export diamantů, což však nezabrání opětovnému vypuknutí války o rok později. Je evidentní, že dlouhodobé snahy OSN o vyřešení bezpečnostní situace v Angole byly neúspěšné a ani mise MONUA nemůže tento fakt zvrátit. Válka končí až v roce 2002 zabitím Savimbiho vládními jednotkami a následným podpisem dohody mezi vládou a povstalcí (Adebajo 2011, 115-124)

Zdroje na území Angoly a jejich vliv na peacekeepingové operace

V roce 1988, kdy dochází k dohodě iniciované USA o stažení zahraničních jednotek Kuby a Jihoafrické republiky a je potřeba hledat pro zneprátené strany nové zdroje financování. Surovinový rozměr konfliktu je v Angole spojen zejména s guerillovým hnutím (Dyčka 2010: 151). Dvěma nejvýznamnějšími surovinami na území Angoly jsou ropa a diamanty. K uklidnění konfliktu může vést také fakt, že dnes se země primárně zaměřuje na vývoz ropy, jejíž získávání je technologicky daleko náročnější než získávání diamantů, které financovaly UNITU. Dyčka uvádí, že proměny v charakteru konfliktu během let jsou znakem jiných důvodů občanské války, nikoli primárně konfliktu o suroviny, přestože jejich role v poslední fázi války byla významná zejména ve smyslu zvýšení motivace aktérů pokračovat v bojích. Do získání nezávislosti mělo monopol na těžbu diamantů Portugalsko. Přesto však v období, kdy dochází k občanské válce, je primárním zdrojem příjmů pro angolskou ekonomiku ropa, jejíž těžbu mohla řídit pouze mezinárodně uznaná vláda MPLA. Naopak, UNITA byla financována povrchovými diamanty (Dyčka 2010: 155).

Úspěšnost mise

OSN se nejenom že nepodařilo vypořádat s osobou Savimbiho, který učinil veškeré možné kroky k tomu, aby zmařil úspěch jednotek na území Angoly, ale dalším problémem se ukázala též celá UNITA, nedostatečná kooperace a informovanost, financování mise. Neúspěch mise UNAVEM II je také možné vysvětlit na základě Diehlova tvrzení, že peacekeeping není vždy vhodným řešením situace. Mise UNAVEM II a její mandát je nejlépe vyjádřen v názvu podkapitoly v knize UN Peacekeeping in Africa – udržování míru tam, kde žádný není. Dalšími problémy, se kterými se mise potýká, je sice formální souhlas aktérů konfliktu k zapojení peacekeepingové mise, avšak chybějící skutečná ochota situaci řešit zejména ze strany UNITA. Neúspěch mise tak lze přičítat jak nedostatkům na strukturální úrovni samotné mise, tak i vnějším okolnostem, které mise nemohou efektivně postihnout.

Komparace

Původně zamýšlený záměr porovnat případy a z nich vyvodit patřičné závěry se nakonec ukázal jako ne zcela správný. Jak se v článku Evaluating peacekeeping shodují Diehl, Durch, Featherstone, Johansen a Raner (Druckman, Stern, 1997, 163), tento přístup sice poskytuje zajímavé možnosti pro budoucí akademickou debatu, ale prostým srovnáním jednotlivých faktorů/vlastností mise by neměly být vyvozovány žádné hlubší závěry.

Postupným studiem problematiky jsem začala docházet k tomu, že specifická jednotlivých operací je natolik velká, a zvláště v případě zapojení mise ve Středoafričské republice je tento fakt zmiňován ve spojitosti s velmi omezenou možností použít první misi ve Středoafričské republice jako možný model pro budoucí peacekeepingové operace na území Afriky, že snaha o implementaci opatření, které se osvědčily v jedné zemi, není možná – generalizovat opatření jako univerzálně prospěšné je nemožné už jen z toho důvodu, že každá operace vzniká ad hoc na míru dané zemi. Důvodem k tomu je i množství bezpečnostních faktorů, které ovlivňují situaci v zemi. Předvídat jakýkoli možný budoucí vývoj v regionech natolik nestabilních jako je Afrika, je vysoce problematické. Možnosti na úspěšné dokončení mandátu mise nejsou totiž určovány pouze vlastní charakteristikou mise, vliv na ně má i charakter konfliktu, do kterého byly zapojeny a vnější podmínky.

Pokud porovnáme případy občanské války v Angole, Sierra Leone a Středoafričské republice, docházíme k několika podobnostem: (1) koloniální minulost, (2) přítomnost nerostných surovin na jejich území, (3) diskutabilní úspěch peacekeepingu.

Koloniální minulost

Všechny země prošly zkušeností koloniální správy, která později měla vliv i na aktéry, kteří se angažovali v řešení konfliktů ve větší či menší míře: bývalá koloniální mocnost Portugalsko v první fázi občanské války v Angole, Francie jako poskytovatel materiálních

i lidských zdrojů během skončených i právě probíhajících peacekeepingových operací ve Středoafričké republice, Velká Británie, jež také poskytla jednotky během operací v Sierra Leone a jejíž intervence nakonec vedla k uklidnění situace, konci občanské války a úspěšnému ukončení mandátu mise, v případě mise v Sierra Leone a Středoafričké republice pak působily Francie a Velká Británie jako stěžejní aktéři (Bellamy, Williams 2010, 44). Všechny země navíc dříve či později měly zkušenost s „vysoce personalizovanými, kleptokratickými a neo-patrimoniálními režimy, jež neměly zájem na rozvíjení státu jako takového, ale spíše na kořistění z války (Buzan, Weaver, 2005, 220)

Diskutabilní úspěch provedených peacekeepingových operací

Přes výchozí předpoklad o úspěšnosti mise v Angole se ukázalo jako předčasné hodnotit úspěšnost mise na základě toho, že v současnosti na území Angoly občanská válka už neprobíhá. Díky tomu by se mohlo zdát, že se misi podařilo splnit mandát z hlediska úspěšnosti ve smyslu dlouhodobého řešení konfliktu, tady na základě druhého kritéria Diehlova přístupu. Mise však neuspěla v základním požadavku na zastavení násilných střetnutí a je tedy možné konstatovat, že úspěšná nebyla.

Obecně se pak dá říci, že všechny mise probíhající na území těchto států podávaly smíšené výsledky a dokonce i mise v Sierra Leone, kterou Fortna zařazuje mezi důkazy, že peacekeeping funguje a mír má tendenci trvat déle, jsou-li mise na udržení míru nasazeny, krizová situace v Sierra Leone se zvrátila teprve až po nasazení jednotek Velké Británie.

Zapojení regionálních aktérů

V peacekeepingové misi ve Středoafričké republice v roce 2012 MISCA ustavené Africkou Unií i v Sierra Leone v rámci mise ECOWAS došlo k zapojení regionálních společenství. Regionalizaci zmiňují Bellamy a Williams (Bellamy, Williams 2010, 310)

jako jednu ze současných výzev peacekeepingu. Regionální organizace mohou být vhodnými zprostředkovateli peacekeepingových misí proto, že mohou být podrobněji seznámeny s problematikou na místě, avšak často chybí dostatečné zdroje pro úspěšné provedení mise.

Závěr

Předkládaná bakalářská práce, jejímž cílem bylo zkonstatování neúspěchu peacekeepingové mise OSN ve Středoafričské republice a komparace se zeměmi Sierra Leone a Angola, potvrdila tvrzení o neúspěšnosti mise a studiem případů jsem navíc, oproti původním záměrům, dospěla ke konstatování, že porovnání nelze provést v plné míře, protože mu brání specifická případů i skutečnost, že výchozí předpoklad, že mise nasazené v Angole a Sierra Leone byly úspěšné, se neukázal být zcela správný.

Bylo dosaženo závěru, že peacekeepingové mise v těchto zemích úspěšné buď nebyly, nebo je jejich úspěch diskutabilní. Hlavními nedostatky, se kterými se potýkaly, byly pak zejména nedostatečné financování, nízký počet účastníků mise a nedostatečná koordinace činnosti a komunikace. Problémy vyvstávaly též z charakteru konfliktů, zapojených stran a dalších faktorů, jež mise nemohla ovlivnit.

Použité zdroje

Primární zdroje

United Nations (2015): *United Nations Peacekeeping* [online]. UN Department of Peacekeeping Operations [cit. 2015-05-08]. Dostupné na:

<http://www.un.org/en/peacekeeping/>

United Nations (1992): *An Agenda for Peace* [online]. Secretary General. 17 June 1992. [cit. 2015-05-10].

United Nations (1998): resolution 1159 [online]. Security Council. 27 March 1998. [cit. 2015-05-06]

Sekundární zdroje

- PELIKÁN, J. (2001): *Jugoslávie a východní blok 1953-1958*. Praha: Karolinum. 1. vydání. 360s. ISBN 80-246-0186-9.
- ADEBAJO, Adekeye: *UN Peacekeeping in Africa. From the Suez Crisis to the Sudan Conflict*. Vyd. 1, 2011. 269 str. ISBN 978-1-58826-782-5
- BARRASH, David P.; WEBEL, Charles P. *Peace and Conflict Studies*. Vyd. 1. Sage Publications Inc. 2002. 571 str. ISBN 0-7619-2507-4
- BELLAMY, Alex J.; WILLIAMS. *Understanding Peacekeeping*. Vyd. 2, 2010. 447 str. ISBN 978-0745641867
- BELLAMY, Alex, J., WILLIAMS, Paul D. *Introduction: Thinking Anew about Peacekeeping Operations*. *International Peacekeeping*, Vol.11, No.1, Spring 2004, pp.1–15
- BERMAN, Eric G., SAMS, Katie E.: *Peacekeeping in Africa: Capabilities and Culpabilities*. Vyd. 1, 2000. United Nations. 540 str. ISBN 92-9045-133-5
- BUZAN, Barry; WEAVER, Ole: *Regions and Powers. The Structure of International Security*. Vyd. 3, 2005. 564 str. ISBN 0521 521 89111 6
- DIEHL, Paul: *Peacekeeping Operations and the Quest for Peace*. *Political Science Quarterly*. Vol. 103. No. 3. 1988. Pp. 485-507
- DIEHL, Paul, F.: *International Peacekeeping*. Vyd. 2. John Hopkins University Press. 1994. 229 str. ISBN 0-8018-5032-0
- DIEHL, Paul F.; DRUCKMAN, Daniel; WALL, James: *International Peacekeeping and Conflict Resolution. A Taxonomic Analysis with Implications*. *Journal of Conflict Resolution*. Vol. 42. No. 1. 1998. Pp. 33-35
- DRUCKMAN, Daniel, STERN, Paul C.: *Evaluating Peacekeeping Missions*. *Mershon International Studies Review*. No. 41. 1997. Pp. 151-165.

DYČKA, Lukáš. Angolský konflikt o diamanty. In Vybrané konflikty o zdroje a suroviny. 1. Vyd. Brno: Muni press, Masarykova univerzita, 2010. Kapitola 9. ISBN 978-80-210-5351-9. s. 151-174.

FEATHERSONE, A. B.: Peacekeeping for a New Era: Why Theory Matters. Global Dialogue. Vol. 3. NO. 2. 2000.

FORTNA, Virginie Page. Does Peacekeeping Work? Shapping Belligerents' Choices after Civil War. Vyd. 1. Princeton University Press, 2008. 232 s. ISBN 9780691136714

FORTNA, Virginie Page. Does Peacekeeping Keep Peace? International Intervention and the Duration of Peace After Civil War. International Studies Quarterly. 2004. No. 48. Pp. 269-292

GOULDING, Marrack. The evolution of United Nations peacekeeping. International Affairs [online]. 1993. Vol. 69. No. 3. Pp. 451-464

JOHANSEN, Robert, C. U. N. Peacekeeping: How Should We Measure Success? *Mershon International Studies Review*. Vol. 38, No. 2. 1994. pp. 307-310

JONES, Bruce. Evolving Models of Peacekeeping. Policy Implications & Responses. United Nations peacekeeping in the service of peace [online]. Dostupný z <
http://pksoi.army.mil/doctrine_concepts/documents/UN%20Policy%20Documents/evolving%20models.pdf> [cit. 13. 5. 2015]

LUTTWAK, Edward. Give War a Chance. *Foreign Affairs*. 1999. Vol. 78. No. 4. Pp. 36-64.

MACQUEEN, Norrie: United Nations Peacekeeping in Africa. Vyd. 2, 2014. Routledge, London. ISBN 978-0-582-38253-4.

MAYS, Terry, M. Historical Dictionary of Multinational Peacekeeping. 3. Vyd. 2010. Scarecrow Press. 529 s. ISBN 0810868083

PUSHKINA, Darya. A Recipe for Success? Ingredients of a Successful Peacekeeping Mission. *International Peacekeeping*, Vol. 13. No. 2. 2006. Pp. 133-149

SAMSET, Ingrid: Natural Resource Wealth. Natural Resource Wealth, Conflict, and Peacebuilding. Program on States and Security. Ralph Bunche Institute for International Studies. 2009. P. 11